

INSTRUKCJA DLA EDUKATORA

Klasy 1–4 (7–11 lat)

CZYM JEST TEN MATERIAŁ

- Ta instrukcja prowadzi cię przez zajęcia krok po kroku.
- Zawiera minimum, które wystarczy do samodzielnego poprowadzenia lekcji: przebieg, czasy, pytania kluczowe i wskazówki „czego nie robić”.
- Pracujesz na trzech elementach: ta instrukcja + karta pracy ucznia + karta detektywa (do zabrania do domu).
- Rozszerzone omówienie każdego modułu znajdziesz w głównej części publikacji.

PRZED ZAJĘCIAMI

- 1 Wydrukuj kartę pracy (jedna na ucznia) i kartę detektywa (jedna na ucznia).
- 2 Przygotuj tablicę lub flipchart.
- 3 Jeśli w grupie jest chłopiec o imieniu Kacper, zmień imię bohatera na imię spoza grupy. To pozwoli uniknąć presji na konkretne dziecko.
- 4 Zaplanuj czas: pełne zajęcia ok. 60–75 minut. Pojedynczy krok jako mini-lekcja: 15–20 minut.
- 5 Dla klas 1–4 sprawdza się praca w kole lub na dywanie – dzieci 7–11 lat lepiej pracują blisko siebie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

KROK 1 - HISTORIA KACPRA (5–7 minut)

Przeczytaj lub opowiedz historię (uczniowie mają ją na karcie pracy). Nie komentuj – daj dzieciom chwilę na reakcję.

Zadaj pytanie kluczowe: „Jak myślisz – skąd Kacper wie, że to prawda? I co pomogłoby sprawdzić, czy Kacper ma rację?”

Zbierz 3–4 reakcje. Nie oceniaj żadnej.

- Jeśli dzieci mówią „nie wierzę mu” – zapytaj: dlaczego nie? Co ci mówi, że to nieprawda?
- Jeśli mówią „może ma rację” – zapytaj: co trzeba by sprawdzić, żeby się upewnić?

Czego NIE robić: nie mów jeszcze, czy filmik ma rację, czy nie. Celem tej części nie jest rozwiązanie problemu – celem jest pokazanie, że problem istnieje i nie jest prosty.

Sygnał ostrzegawczy: jeśli dzieci się boją, powiedz: „Woda w kranach w Polsce jest bezpieczna i regularnie badana. Dzisiaj sprawdzimy razem, jak to wiemy na pewno.”

KROK 2 - PRAWDA, WYMYSŁ CZY NIE WIEM? (8–10 minut)

Zapytaj: „Kto tworzy nieprawdziwe informacje? Po co?” Zbierz odpowiedzi (2 minuty), nie oceniaj. Potem powiedz: nieprawdziwe informacje tworzy się z różnych powodów – dla żartu, dla pieniędzy, żeby kogoś wystraszyć. Ale wszystkie działają tak samo: trafiają w coś, czego się boimy, albo w coś, w co bardzo chcemy wierzyć.

Przeczytaj trzy zdania z karty pracy – dzieci zaznaczają: prawda / wymysł / nie wiem.

1. „Woda z kranu w Polsce jest sprawdzana co tydzień przez specjalne laboratoria.” (prawda)
2. „Jeśli zjesz pestkę jabłka, wyrośnie ci jabłoń w brzuchu.” (nieprawda 1 ale kiedyś wiele dzieci w to wierzyło)
3. „Rząd dodaje do wody kranowej chemikalia.” (nieprawda – ale filmik Kacpra tak twierdzi. Prawda – w oczyszczalniach woda jest specjalnie uzdatniana, aby była odpowiednio czysta i bezpieczna dla ludzi.)

Po każdym zdaniu: „Skąd wiesz? Co ci pomogło zdecydować?”

Lekcja do wypowiedzenia na głos: nieprawdziwa informacja często wygląda jak prawdziwa – bo miesza fakty z wymysłem. Kacper nie zmyślił, że woda jest czyszczona, a rząd określa jej standardy. Zmyślił, że jest w niej coś złego.

Sygnały alarmowe – powiedz dzieciom: uważaj, gdy ktoś mówi „tylko ja ci powiem prawdę” lub „zanim to usuną” lub „wszyscy to ukrywają”.

Wskazówka: ćwiczenie z pestką jabłka buduje empatię wobec Kacpra – wszyscy kiedyś w coś uwierzyliśmy. Jeśli dzieci pytają „ale naprawdę jest coś w wodzie?” – odpowiedź: właśnie to dzisiaj sprawdzimy.

KROK 3 - TRZY PYTANIA DETEKTYWA (8–10 minut)

Wprowadź narzędzie: zanim uwierzysz – bądź detektywem i policz na palcach trzy pytania: KTO, SKĄD i CO CZUJĘ.

Przećwicz na historii Kacpra (dzieci wypełniają pola na karcie pracy):

1. KTO powiedział, że woda jest zatruta, i co chce przez to osiągnąć? Pan z filmiku na YouTube. Kim jest? Nie wiemy. Może chce, żebyśmy kupili jego filtry do wody?
2. SKĄD to wiem? Jak można to sprawdzić? Strona lub infolinia lokalnych wodociągów (wpisz w wyszukiwarkę: nazwa twojego miasta + „wodociągi”) – to oni odpowiadają za wodę z twojego kranu. Zaufany dorosły, który poszuka razem z dzieckiem. Strona Państwowej Inspekcji Sanitarnej (SANEPID) – to oficjalne źródło, ale trudniejsze w obsłudze, więc wejdzie tam zaplanuj razem z dzieckiem. Czy filmik odnosi się do tych instytucji? Nie. To jest sygnał ostrzegawczy.
3. CO CZUJĘ? Najpewniej strach. To uczucie ma cię popchnąć do uwierzenia bez sprawdzania – dlatego najpierw sprawdź, a potem wierz.

Przećwicz z dziećmi na głos odpowiedź dla Kacpra: nie „mylisz się”, ale „skąd wiesz? sprawdźmy razem na stronie wodociągów”.

Ważne: najłatwiejszy pierwszy krok dla dziecka to lokalne wodociągi – uczeń otrzyma tam konkretną i lokalną informację. Trzy pytania detektywa to ukryty początek modelu SPRAWDŹ: dziecku pokazuj tylko detektywa – pełne słowo SPRAWDŹ poznają starsi uczniowie.

KROK 4 - GORĄCE SŁOWA (8–10 minut)

Powiedz: które zdanie brzmi straszniej?

A: „W rzece znaleziono bakterię.”

B: „GROŹNA bakteria ATAKUJE rzekę, eksperci OSTRZEGAJĄ.”

Oba mogą mówić o tym samym. Ale jedno sprawia, że się boisz, zanim zdążysz zapytać: czy to naprawdę groźne?

Dzieci pracują na parach zdań z karty pracy – otaczają kółkiem gorące słowa. Prowadź powoli, daj czas na wskazanie słowa. Dla klas 1–2 wystarczą dwie pierwsze pary.

Lekcja do wypowiedzenia na głos: gorące słowa mają nas przestraszyć, zanim zdążymy pomyśleć. Gdy coś cię przestraszyło – zatrzymaj się i zapytaj: czy to samo można powiedzieć spokojniej?

KROK 5 - ZDJĘCIA MOGĄ KŁAMAĆ (8–10 minut)

Opowiedz ciąg dalszy historii: następnego dnia Zosia przyszła do szkoły: „Masz rację, Kacper, patrz!” Pokazała telefon: brązowa woda z kranu. Napisane: „Tak wygląda woda z polskich kranów.”

Pytania do klasy:

- Skąd to zdjęcie? Gdzie je zrobiono? Kiedy? (Może z innego kraju. Może sprzed 20 lat. Może z awarii w jednym budynku.)
- Czy „polskie krany” to właśnie ten kran? (Jedno zdjęcie nie pokazuje wszystkich kranów w Polsce.)

Lekcja do wypowiedzenia na głos: zdjęcie może być prawdziwe i pokazywać coś nieprawdziwego jednocześnie. Gdy ktoś pokazuje ci zdjęcie jako „dowód” – zapytaj: gdzie to zrobiono? kiedy? kto to zrobił? Jeśli nikt nie wie – zdjęcie nie jest dowodem.

KROK 6 - TELEFON, KTÓRY CIĘ LUBI ZA BARDZO (8–10 minut)

Powiedz: masz w domu kogoś, kto chce, żebyś był/a przy nim jak najdłużej – nawet gdy powinienś/powinnaś spać. To jest telefon. Telefon cię wcale nie lubi – w rzeczywistości chce, żebyś na niego patrzył/a, dlatego że ktoś mu za to zapłacił.

Opowiedz historię: wieczorem Kacper wziął telefon „na chwilę”. Obejrzał filmik o wodzie. Algorytm pokazał następny – o chemikaliach. Potem o tajnych eksperymentach. O 23:00 nie mógł zasnąć. Rano był zmęczony. Na WF wypił wodę z dystrybutora – zapomniał, że miał nie pić.

Zapytaj klasę: dlaczego Kacper obejrzał tyle filmików? (Algorytm pokazywał następny i następny, bo wiedział, że Kacper to ogląda.)

Lekcja do wypowiedzenia na głos: kiedy śpisz, mózg porządkuje wszystko, czego się nauczyłeś/aś. Bez snu uczysz się gorzej i jesteś bardziej rozdrażniony/a.

Zadanie do wypróbowania (jest na karcie pracy): odkładaj telefon 30 minut przed snem przez jeden tydzień. Sprawdź, jak się czujesz rano.

Czego NIE robić: nie moralizuj. Zostań na poziomie fizycznym: sen → koncentracja → samopoczucie. Historia Kacpra zamyka pętlę jego case study.

KROK 7 - CO POWIESZ KACPROWI? (8–10 minut)

Wróć do początku: Kacper nadal przynosi butelkę. Co powiesz?

Czego nie mówić: „Mylisz się.” lub „To głupie.” lub „Ten filmik kłamał.” Dlaczego? Bo Kacper poczuje się wyśmiany i przestanie rozmawiać.

Wprowadź trzy zdania (dzieci mają je na karcie detektywa):

1. „Skąd wiesz? Bo też chcę wiedzieć.” (nie atak, a ciekawość)
2. „Sprawdźmy razem - może jest jakaś strona, gdzie to sprawdzono.” (zaproszenie, nie ocenianie)
3. „Zapytaj kogoś dorosłego, bo to ważna sprawa.” (nie musisz wiedzieć wszystkiego sam/a)

Odgrywanie ról w parach (3 minuty): jedno dziecko jest Kacprem, drugie mówi do niego zdanie

1. Zamiana ról. Zapytaj: jak się czujesz, gdy ktoś pyta, zamiast atakować?

Ważne: zdanie „skąd wiesz? bo też chcę wiedzieć” wymaga ćwiczenia na głos, inaczej zostanie zapomniane.

Runda zamykająca: każdy odpowiada w jednym zdaniu - „jedna rzecz, którą zabierasz z dzisiejszych zajęć” (pole na karcie pracy).

Trzy zdania na koniec, wypowiedz je do klasy:

1. Dezinformacja istnieje i będzie istnieć. Nie da się jej wyeliminować, ale można być na nią gotowym.
2. Gotowość polega na tym, żebyś umiał/a się zatrzymać, zapytać czy to prawda.
3. I na tym, żebyś umiał/a rozmawiać z ludźmi, których lubisz, bez próby ich atakowania, w zamian za to z troską, która pozwoli przełamać jej nieufność.

Czego NIE robić: nie zadawaj pracy domowej na temat Kacpra. Powiedz: jeśli nadarzy się okazja - teraz wiesz, co powiedzieć.

PO ZAJĘCIACH

- Rozdaj karty detektywa do zabrania do domu.
- Po tygodniu wróć do zadania z odkładaniem telefonu - porozmawiaj z grupą dlaczego to było trudne, jak czuli się uczniowie, komu się udało.
- Lekcja do powiedzenia na głos: Zasypianie i budzenie się bez telefonu jest bardzo ważne, wtedy mózg może odpocząć i łatwiej zasnąć wieczorem, rano można wejść w dzień na spokojnie. Próbujcie tego rytuału, nawet jeśli nie codziennie się Wam to uda.
- Podpowiedzi na problematyczne sytuacje:
 - poradnik „Trudne sytuacje prowadzącego”;
 - wyjaśnienia pojęć.

PORADNIK

SŁOWNIK POJĘĆ